

Familia de origine – predictor al modelului familial adoptat de studenți.

Studiu comparativ – zona transfrontalieră Bihor–Hajdu-Bihar

Floare Chipea*

Raluca Miclea (Buhaș)**

Universitatea din Oradea

Abstract: *The present study aims to fill the research gap regarding the marital and reproductive attitudes and behaviours of students appertaining to two similar but differentiated socio-cultural areas: the Western border of Romania (Bihor county) and the Eastern border of Hungary (Hajdu-Bihar area). A secondary analysis was conducted on the data collected within HERD research among 1.323 Romanian and 1.295 Hungarian higher education students. Comparing the samples, the results showed differences and resemblances: the family background determines students' marital and reproductive behavior for both samples but the decision to establish an own family is biased by groups, being affected by social, cultural, educational and financial factors. The fact that, opposite to the Hungarian sample, the financial stability is considered by the Romanian students to be the most important element when deciding to have a family, could be interpreted as an alarm sign for the authorities; they must create an optimum context for the proliferation of new families. Although Romanian students manifest attitudes that aim to transcend traditional norms, they are still being exposed to the influence of these values, while Hungarian students are more affected by modern social norms.*

Keywords: family of procreation; family background; marital behaviour; reproductive behaviour; students.

Cuvinte-cheie: familia de procreare; background familial; comportament marital; comportament reproductiv; studenți.

Introducere

Ultimele decenii în special au adus transformări profunde la nivelul societății românești, indiferent de varietatea aspec-

telor aduse în discuție: economice, politice, culturale sau sociale. Familia, „instituție socială fundamentală” (Popescu, 2009, 13), cunoaște o dinamică aparte, fiind într-un proces continuu de schimbare, în concor-

* Universitatea din Oradea – Facultatea de Științe Socio-Umane, Str. Universității nr. 1, Oradea 410087, România. E-mail: fchipea@gmail.com.

** Universitatea din Oradea – Facultatea de Științe Socio-Umane, Str. Universității nr. 1, Oradea 410087, România. E-mail: raluca_buhas@yahoo.com.

danță cu normele și valorile contemporaneității. Majoritatea sociologilor și a analiștilor sociali contemporani evidențiază schimbări în sfera comportamentelor familiale la nivelul Europei și al țărilor de cultură europeană, care prefigurează caracteristici ale societății postmoderne, dintre care cele mai relevante se referă la scăderea ratelor nupțialității, creșterea ratelor divorțialității, scăderea accentuată a natalității, răspândirea modelelor de viață alternative la viața de familie, în special a coabitării consensuale și a familiilor monoparentale etc. (Toffler, 1974; Fukuyama, 2002; Giddens, 2007; Vlăsceanu, 2011; Segalen, 2001; Popescu, 2009; Iluț, 2005).

Postmodernismul generează remarcabile consecințe pozitive dar și negative asupra grupului primar familial. Libertatea exprimării și a gândirii, noile stiluri de viață adoptate, procesele de laicizare și democratizare care își extind influența și asupra cuplului și ale familiei (Mihăilescu, 2000) sunt secondate de efecte indezirabile, precum creșterea ratei divorțurilor, disoluția familiei sau apariția unor disfuncționalități (Chișea, 2001). Aceste consecințe sunt confirmate de datele statistice care avertizează că până în anul 2060 se va produce un declin al populației României, rata de creștere fiind negativă (-21%) (Eurostat, 2008).

Trecerea de la valorile și normele sociale ale tradiționalismului la cele ale modernismului și postmodernismului se realizează pe etape și în ritmuri diferite de la o societate la alta. Chiar dacă anumite societăți prezintă o serie de similarități din punct de vedere socio-cultural, geografic și istoric, particularitățile contextelor concrete creează diferențele. O societate mai puternic influențată de valorile conservatorismului va tinde să formeze tână generație în consens cu cadrele și normele existente, acceptând cu mai mare dificultate schimbarea, noutatea, modernismul. Tinerii vor manifesta tendința de a reproduce în mai mare măsură comportamente sociale dezi-

rabile la nivelul unei societăți date, fiind mai puțin deschiși schimbării (Bourdieu și Passeron, 1977).

Prezentul articol intenționează să aducă o contribuție pe scena analizelor empirice cu privire la atitudinile și comportamentele maritale și reproductive ale tinerei generații, în particular a studenților aparținând unor cadre socio-culturale proxime ca areal geografic, dar particularizate prin anumite specificități. Zona transfrontalieră Bihor-Hajdu-Bihar, aflată la granița de vest a României și în partea estică a Ungariei, prezintă asemănări dar în același timp și diferențe de ordin cultural, istoric și social. Interesul științific pentru această temă a fost suscitât în principal de faptul că literatura de specialitate nu s-a preocupat de analiza comparativă a comportamentelor de tip marital și reproductiv ale tinerilor din această zonă geografică. Considerăm că rezultatele studiului de față pot contribui la conturarea unei imagini generale cu privire la factorii determinanți ale acestor patternuri de comportament, evidențiind în același timp și caracterul mai mult sau mai puțin conservator al regiunilor luate în discuție.

Analiza statistică secundară a datelor culese în cadrul cercetării internaționale HERD¹ permite evidențierea rolului originii sociale asupra deciziilor de tip marital și reproductiv ale subiecților investigați și reliefează influența specifică a factorilor socio-culturali și economici în acest sens, la nivelul celor două Țări.

Pornind de la principalele aspecte teoretice prezentate în prima parte a articolului, au fost formulate obiectivele și ipotezele de cercetare care urmează a fi testate. Cea mai extinsă parte a materialului este dedicată expunerii rezultatelor și interpretării datelor. Partea finală este rezervată discuțiilor generate de tema analizată, nefiind excluse nici aspectele limitative ale cercetării. Concluziile enunțate pot oferi o bază pentru viitoarele direcții de studiu în domeniu.

Incursiuni teoretice

Chiar dacă societatea, la nivel global, a cunoscut transformări profunde în ceea ce privește atitudinile și comportamentele legate de căsătorie și viața de familie, specialiștii consideră că oamenii valorizează încă în mod pozitiv căsătoria, ca modalitate de constituire a grupului familial, aceasta reprezentând poate cea mai semnificativă relație interumană, identificată ca izvor de stabilitate și securitate emoțională (Morgan, 2007). Relația conjugală este percepută în acest sens, în special de femei, ca fiind pasul către căsătorie, simbolizând de multe ori pragul de trecere spre maturitate și independență (Graham, 2007). Chiar și în aceste condiții, relația de cuplu implică tot mai mult alegerile individuale și vizează augmentarea gradului de satisfacție a partenerilor; una dintre cele mai frecvente alegeri manifestate în acest sens în cadrul societății contemporane fiind decizia de a nu legaliza relația, ci de a coabita, pentru a elimina orice tip de constrângere exterioară asupra relației. La nivel mondial, numărul cuplurilor care trăiesc în uniuni consensuale a crescut. În particular, ponderea cuplurilor maritale este mai ridicată în cazul României (73,6%) comparativ cu Ungaria (71,6%), în timp ce raportul în ceea ce privește ponderea cuplurilor aflate în coabitare este inversat la nivelul celor două țări: România – 5,5%, Ungaria – 8,9% (Popescu, 2010). În cadrul cercetărilor pe această temă, specialiștii au identificat anumiți factori explicativi ai coabitării consensuale, printre care cei mai des invocați sunt gradul scăzut de încredere pe care oamenii îl acordă căsătoriei și afirmarea valorilor individualismului, a refuzului indivizilor de a se supune constrângerilor de orice tip în societatea postmodernă (Casper, 2007). Coabitarea consensuală este agreată mai frecvent de cuplurile tinere. Conform unor studii realizate în Statele Unite ale Americii, tinerii care conviețuiesc în cadrul aceluiași menaj acceptă posibilitatea că se vor

căsători în viitor, dar nu în mod necesar (Giddens, 2000). Conform datelor unui studiu condus în cadrul Universității din Essex, 62% dintre cuplurile aflate în coabitare declară că se vor căsători cu actualul partener în următorii 10 ani, în timp ce 8% vor ca relația să continue în coabitare (Giddens, 2000). În multe cazuri, decizia de legalizare a legăturii romantice apare doar în momentul nașterii unui copil.

Tinerele generații abordează relația de cuplu cu o mai mare detașare, mariajul neconstituind un țel pentru membrii acestora. Tinerii de astăzi își direcționează energiile spre acumularea de educație și spre atingerea unui status socio-economic cât mai ridicat (Knox și Schacht, 2010).

Viața de cuplu modernă a cunoscut transformări și în ceea ce privește comportamentul reproductiv. Dacă în societățile tradiționale apariția copiilor era un fenomen complementar mariajului, cadrul social modern nu pune semn de egalitate între cele două procese. Cu toate acestea există încă o multitudine de societăți contemporane în care indivizii consideră nașterea copiilor în contextul unei căsătorii drept o valoare și o funcție socială esențială. Secolul XX a fost caracterizat printre altele și de stigmatizarea nașterilor în afara uniunii maritale. Societatea postmodernă acceptă din punct de vedere cultural astfel de nașteri, ca fiind fenomene sociale naturale, ce țin de alegerile personale ale fiecăruia.

Feminismul, emanciparea femeii în societate, promovarea egalității de gen au fost printre principalele motive care au stat la baza schimbării atitudinii sociale în sensul acceptării uniunilor consensuale și a comportamentului reproductiv extramarital (Graham, 2007; Seltzer, 2007). Deoarece femeile aparținând societății moderne și postmoderne au acces liber la educație și la un status ocupațional ridicat, atitudinea cea mai frecventă este aceea de amânare a căsătoriei până la momentul oportun și anume realizarea profesională. Mulți specialiști ai domeniului au văzut în aceste

schimbări de atitudine adevărate amenințări la adresa valorilor și structurii familiei tradiționale, anunțând chiar declinul familiei (Tallman și Babcock, 2000).

Indiferent de modelul familial adoptat, societățile contemporane dezvoltate se confruntă cu o scădere a ratei natalității. Amânarea căsătoriei și răspândirea largă a uniunii consensuale se asociază cu o scădere continuă a fertilității (Vlăsceanu, 2011). Mai mult, comportamentul sexual a ajuns să fie disociat de nașterea copiilor. Media numărului de copii doriți variază foarte mult în funcție de gradul de dezvoltare al societății: în timp ce pentru națiunile industrializate această valoare se situează în jurul a 2 copii, țările africane înregistrează în acest sens o medie de 6-7 copii (Frost și Darroch, 2000). Multe familii sau mulți indivizi care trăiesc în societăți dezvoltate aleg să nu devină părinți, ceea ce reprezintă o alegere proprie și liber consimțită (European Values Study). De obicei, ponderea cea mai ridicată a cuplurilor fără copii este caracteristică mediului urban. Există o serie de argumente invocate de către cupluri în ceea ce privește dorința de a nu avea copii, printre care cele mai importante ar fi: dorința de realizare profesională, teama sau nepriceperea de a fi părinți sau practicarea unui stil de viață mai libertin (Zamfir și Vlăsceanu, 1998).

Încă din primele decenii ale secolului trecut, factorii de influență și predictorii tipologiilor viitoarelor modele familiale au constituit teme de interes pentru specialiștii domeniului. Bernard (1938), în încercarea de a prezice viitoarele modele ale familiei moderne și postmoderne, a surprins atitudinea a 500 de studenți americani (a tinerei generații) cu privire la aspecte legate de comportamentul marital și reproductiv. Rezultatele obținute în urma cercetării au evidențiat faptul că 62% dintre subiecții de sex feminin își exprimă dorința de a se căsători în detrimentul construirii unei cariere, dorință care nu se întâlnește în cazul studenților de sex masculin. Prin

urmare, autorii conchid că „femeia modernă” a respectivei perioade, chiar dacă era mult mai înclinată spre construirea unei vieți profesionale, nu ieșea din tiparele inspirate de valorile tradiționale conform cărora ea reprezintă pilonul de stabilitate a vieții de familie. Același studiu aduce în discuție influența pe care clasa socială de proveniență (familia de origine) o are asupra atitudinii privind numărul dorit de copii. Subiecții care provin din clasa „gulerelor albe” aspirau la un standard de viață mai ridicat și la un număr mai mic de copii, în detrimentul unei familii numeroase; media numărului dorit de copii se situa în jurul valorii 2-3.

Cercetătorii au examinat modul în care comportamentul marital și cel reproductiv se manifestă în funcție de background-ul familiei de proveniență, de statusul socio-economic și de anumite caracteristici socio-psihologice. Un nivel educațional și ocupațional scăzut al părinților, în special al tatălui, determină apariția unei familii numeroase. De asemenea ocupația tatălui în domeniul agricol este predictor pentru o familie cu număr ridicat de copii (Blake apud Steel, 2000). Mai multe cercetări în domeniu au evidențiat existența unei relații semnificative între modelul comportamentului reproductiv existent în familia de origine și dimensiunea familiei de procreare: atât femeile, cât și bărbații care provin din familii cu mulți copii (deci cu un număr mare de frați) vor avea la rândul lor un număr ridicat de copii (Ben-Porath, 1975; Thornton, 1980).

Modelul familiei de origine este imitat de către tinerele generații și în privința propriului comportament marital, atitudinile acestora față de relațiile de cuplu fiind influențate de valorile inculcate în interiorul familiei de proveniență (Knox și Schacht, 2010).

Deși România a adoptat o serie de valori și norme de comportament marital specifice trend-ului modernismului și post-modernismului, rezultatele unor date empi-

rice susțin în continuare ideea că modelul familiei clasice (familia cu cel puțin 1 copil) rămâne cel mai răspândit și valorizat pozitiv (Popescu, 2010). Numărul mediu de copii pe familie este de 1,21, iar vârsta la prima căsătorie sau naștere este direct influențată de variabile socio-demografice

(sex, educație). Comparativ, datele prezentate în tabelul de mai jos evidențiază atitudini și comportamente reproductive ce valorizează norme sociale specifice modernismului în cazul Ungariei într-un grad mai ridicat față de țara noastră.

Tabel 1: *Ponderea gospodăriilor familiale cu copii (% din totalul gospodăriilor familiale)*

	Persoane singure cu copii (%)	Cuplu căsătorit fără copii (%)	Cuplu căsătorit cu copii (%)	Cupluri în coabitare cu copii (%)	Cupluri în coabitare fără copii (%)
România	11,7	25,8	47,8	2,3	3,2
Ungaria	15,1	27,4	44,2	4,4	4,4

Sursa: calcule pe date Eurostat, preluate din Popescu, 2010, 8.

Cercetările românești atestă că 74% dintre români cred că ceea ce își doresc cu adevărat femeile este să aibă familie și copii, chiar dacă, la nivel dezirabil și ei sunt de acord cu independența financiară și emanciparea femeii (Popescu, 2010). Aceiași studiu evidențiază procente reduse de tolerare a coabitării informale și a familiilor monoparentale, toate reprezentând elemente ale unei societăți mai conservatoare.

România și Ungaria – diferențieri ale tranziției spre postmodernitate

Deși cele două țări au multe caracteristici socio-economice și geopolitice similare, anumite circumstanțe legate de dezvoltarea lor istorică, proximitatea spațială și contactele mai frecvente cu civilizația Occidentului le conferă evoluții diferite către postmodernitate.

Sub aspectul volumului demografic, în anul 2010, populația României înregistra o valoare mai mult decât dublă comparativ cu cea a Ungariei (21,5 milioane, comparativ cu 10 milioane de locuitori) (Institutul Național de Statistică, 2011, 11). O primă dimensiune care sugerează deja diferențele

de dezvoltare se referă la ponderea populației din urban (de 67,8% în cazul Ungariei, comparativ cu 55% pentru România), reliefată și de indicatorul privind densitatea populației – 89,9 locuitori pe km pătrat în cazul României comparativ cu 107,5 locuitori în cazul Ungariei (Institutul Național de Statistică, 2011, 21).

Indicatorul sintetic care exprimă cel mai fidel diferențele între gradul de dezvoltare economico-socială a celor două țări, respectiv PIB-ul pe locuitor (de doar 9.502 dolar SUA în România în anul 2008, comparativ cu 15.408 dolar SUA în Ungaria la nivelul aceluiași an) (Institutul Național de Statistică, 2011, 35) și ponderea cheltuielilor publice în PIB (47% în Ungaria și 37% în România, comparativ cu media UE – 56%) (Eurostat, 2007), atestă faptul că din punct de vedere socio-economic Ungaria, deși se situează sub nivelul mediu de dezvoltare al UE, a devansat România.

O trăsătură importantă a postmodernismului o constituie scăderea drastică a nupțialității. În 2005 țările Uniunii Europene înregistrau doar 4,88 căsătorii/1.000 locuitori, față de anul 1994 când procentul era de 5,31‰ (Popescu, 2009). În aceeași perioadă, în România se înregistra una din cele mai înalte rate de nupțialitate din Europa –

6,6‰; Ungaria prezenta o rată a nupțialității de 4,4‰ situată sub media europeană, manifestând și din acest punct de vedere tendințe mai pronunțate de comportamente postmoderniste comparativ cu România. În anul 2010, rata nupțialității scade și în România ajungând la 5,4‰, păstrând aceeași distanță față de Ungaria, care își reduce rata nupțialității la 3,6‰ plasându-se printre țările europene cu nupțialitatea cea mai redusă din Europa (Institutul Național de Statistică, 2011, 28).

În unele țări (în special în cele cu un grad înalt al standardului de viață și cu un nivel ridicat de școlarizare) media vârstei la prima căsătorie a crescut, depășind 30 de ani. Comparativ, modelul nupțial românesc este caracterizat de vârsta relativ fragedă la prima căsătorie – în anul 2005 media vârstei era de 25,2 ani pentru femei, respectiv 28,5 ani pentru bărbați (Popescu, 2009).

Schimbările generate de modernitate și postmodernitate au generat transformări și la nivelul comportamentului reproductiv. În această privință România se află printre țările europene cu ratele cele mai scăzute – 1,3 copii/femeie (Popescu, 2009), cu tendințe de scădere la 1,2 copii/femeie (date Recensământ, 2011). Societatea europeană adoptă tot mai clar modelul familiei cu un singur copil. Dacă în România anului 2009 cuplurile căsătorite cu copii reprezentau 47,8% din totalul gospodăriilor familiale, Ungaria înregistra în acest sens un procent de 44,2% (Popescu, 2009). Conform datelor oficiale la nivel european, rata natalității cunoaște descreșteri de la an la an. În anul 2010 s-au înregistrat 212.200 nașteri (9,9 nașteri/1.000 locuitori), mai puțin cu 10.000 față de anul 2009 (Eurostat, 2012). În aceste condiții se instalează procesul de îmbătrânire a populației, procentul celor de peste 65 de ani, aflat în 2010 la 14,9% din totalul populației, tinzând să ajungă în anul 2030 la 20,3% (Giannakouris-Eurostat, 2010). România înregistrează în anul 2010 o rată a nata-

lității de 10,2‰, situată în jurul mediei europene, mai ridicată decât cea înregistrată în Ungaria – 9‰. Ceea ce este însă simptomatic pentru politicile sociale și nataliste ale celor două țări privește grija pentru viața și sănătatea copiilor, reflectată în procentul cel mai ridicat de mortalitate infantilă din Europa: în 2010 procentul înregistrat pentru România în acest sens era de 9,8‰, în timp ce Ungaria, cu o rată de 5,3‰ se aliniaza procentelor înregistrate nivelul UE (Institutul Național de Statistică, 2011, 24).

Diferența de ritm produsă în modificările survenite în valorile familiale se reflectă și în ponderea născuților vii în afara căsătoriei în total nou-născuți vii. Această pondere crește de la 25,5% în anul 2000, la 28% în anul 2009 pentru România, comparativ cu creșterea de la 29% la 40,8% în aceeași perioadă în Ungaria (Institutul Național de Statistică, 2011, 24).

Un alt aspect al comportamentelor postmoderne se referă la creșterea ratei divorțialității. La nivelul anului 2010, România înregistra una dintre cele mai scăzute rate ale divorțialității – 1,5‰ divorțuri, comparativ cu Ungaria care înregistra 2,4‰ divorțuri în aceeași perioadă, ceea ce subliniază caracterul mai conservator al societății românești, deși tendința este de creștere a acestei rate de la un an la altul (Institutul Național de Statistică, 2011, 28).

Datele statistice prezentate mai sus sugerează că modelul familial promovat în România este ușor diferit față de celelalte societăți europene, plasând-o în categoria societăților cu valori mai conservatoare. Accentul mai mare acordat de către societatea românească normelor și valorilor tradiționale o diferențiază chiar și de unele țări foste socialiste precum Ungaria, țară cu un trecut socio-politic asemănător și cu condiții similare de dezvoltare socială.

Pornind de la aceste date, ne așteptăm ca și comportamentele maritale, respectiv reproductiv efective sau dezirabile ale tinerilor din România, comparativ cu cei din

Ungaria, să fie reproduse, caracterizându-se prin dimensiuni care evidențiază specificul mai conservator al societății românești.

Dimensiuni ale capitalului educațional din România și Ungaria

Majoritatea analizelor privind mobilitatea socială aplică modelul meritocratic în explicarea accederii indivizilor la pozițiile sociale prestigioase, în care „rolul școlii ca instanță de selecție, repartitie și reproducție socială devine unul predominant” (Larionescu et al., 2006, 26). Conceptul de *merit* este operaționalizat, în general pe două mari dimensiuni: pe de o parte, meritele sunt măsurate prin intermediul rezultatelor educaționale sau profesionale proprii, cuantificate în diplomele/calificările obținute de indivizi; pe de altă parte, meritele se cuantifică prin efectul social concret al acțiunilor întreprinse, în rezultatele obținute prin implicarea directă a abilităților și competențelor dobândite în întregul proces de socializare. În realitate însă, modelul meritocratic acționează în strânsă interdependență cu alte procese precum validarea meritelor de către mecanismele pieței, sistemul legislativ, politica de salarizare, segmentarea pieței și raporturile de putere (Preotesi, 2006).

Prezumăm astfel că gradul de cuprindere în învățământ va fi influențat direct proporțional cu politica de alocare a resurselor pentru educație.

Indicatorii utilizați pentru comparații internaționale în ceea ce privește educația, în prezent sunt cei care se referă la ponderea cheltuielilor pentru educație în PIB, precum și la rata brută a studenților înscriși reprezentând numărul total al studenților, indiferent de vârstă, ca raport în populația totală de vârstă oficială, corespunzătoare acestui nivel de învățământ (19-23 de ani).

În anul 2009, *ponderea cheltuielilor pentru educație în PIB-ul României* era de 4,1%, ceea ce o situa pe antepenultimul loc în rândul țărilor europene, pe penultimul loc plasându-se Slovacia cu 3,9% iar pe ultimul loc, Grecia cu o pondere de 3,5%. Este de menționat în același timp faptul că țările dezvoltate afectează educației ponderi ridicate din PIB: Danemarca (8,3%), Suedia (7,1%), Finlanda (6,3%), Belgia (6%), Ungaria (5,2%); majoritatea celorlalte țări europene alocă pentru învățământ ponderi de peste 5% din PIB (Institutul Național de Statistică, 2011).

Până la nivelul anului școlar 2007/2008, România s-a aflat pe un trend ascendent cu privire la rata brută de cuprindere școlară în cadrul tuturor nivelurilor de învățământ ca raport din populația totală cuprinsă între 7 și 23 de ani, valoarea acestui indicator fiind de 80,1%. Această perioadă a fost urmată de o tendință descendentă, la nivelul anilor 2009/2010 rata înregistrând un nivel de doar 78,7%. Analizând aceste perioade, chiar dacă participarea la educație a avut o tendință ascendentă, România se situează în continuare pe un loc inferior comparativ cu țările UE-27 privind participarea populației în vârstă de 3-29 de ani la toate nivelurile de educație. În anul 2006, media UE-27 în acest sens înregistra un nivel de 63,9%, în timp ce România se situa abia la 56,1% (Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, 2010, 26). Pe de altă parte, datele relevă faptul că în anul 2010 s-a înregistrat o creștere a ratei de părăsire timpurie a sistemului de educație de către tinerii cuprinși între 18 și 24 de ani, aceasta fiind cu mai mult de 4 puncte procentuale peste nivelul mediei UE-27 (Tabel nr. 2). Participarea la educația terțiară și participarea adulților la educație în România este nesemnificativă în raport cu cea înregistrată în țările europene.

Tabel 2: Indicatori privind participarea la educație la nivelul României și UE

	România		Media EU		Ținte UE	
	2000	2010	2000	2010	2010	2020
Rata de părăsire timpurie a sistemului de educație și formare profesională (tineri cu vârste între 18 și 24 de ani)	22,9	18,4	16	14,1	10	10
Participarea la educația terțiară (tineri cu vârste cuprinse între 30 și 34 de ani)	8,9	18,1	22,4	33,6	-	40
Participarea adulților la educație și formare (adulți cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani)	1,4	1,3	8,5	9,1	12,5	15

Sursa: Calcule pe date EUROSTAT (UOE, LFS), 2011 apud Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, 2011, 43.

Disparităților dintre mediul urban și cel rural, reliefate de analizele prezentate de literatura sociologică și menționate anterior, li se adaugă în mod semnificativ și cele referitoare la participarea la procesul de educație al tinerilor. În acest sens, datele statistice evidențiază faptul că rata de participare la educație în mediul rural este în mod constant inferioară celei din urban, cu diferențe relativ constante, cu precizarea că ratele de participare în învățământul secundar superior (liceu și SAM), care variază între 55,4% și 82,6%, sunt mult mai reduse în comparație cu cele din învățământul primar și gimnazial din mediul rural, a căror variație se înscrie între 90,3% și 100,4%. Aceste date coincid, de altfel cu

rezultatele unor cercetări asupra abandonului școlar, acesta înregistrând în mod constant valori superioare pentru învățământul gimnazial comparativ cu cel primar (Chipea, 2009). În ceea ce privește *rata brută a studenților înscriși* – un alt indicator important utilizat în comparații internaționale, în anul universitar 2007/2008 România (rată de cca 54%) ocupa locul 21 între cele 27 de țări europene depășind țări precum: Slovacia (51%), Germania (51%), Austria (51%), Bulgaria (50%), Cipru (36%), Luxemburg (10%). În același timp însă, țările mai dezvoltate înregistrează rate mult mai ridicate: Finlanda (94%), Grecia (91%), Slovenia (86%), Danemarca (80%), Suedia (75%).

Tabel 3: Rata brută de cuprindere în învățământul primar, gimnazial, secundar superior în România

	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011
Primar și gimnazial								
Total	100,3	100,3	101,5	100,1	99,2	98,4	98,3	97,5
Urban	103	100,2	106,7	106,4	105,7	106,3	106,4	105,6
Rural	97,6	100,4	96,6	94,4	93,3	91,6	91,2	90,3
Secundar superior (liceu și SAM)								
Total	74,4	76,4	75	80	84,9	89,3	96,7	96,5
Urban	89	87,8	86,6	92,5	96,2	101,4	110,6	111
Rural	55,4	61	59,9	63,9	70,7	75,4	81,9	82,6

Sursa: Date calculate pe baza informațiilor INS, 2003-2011 apud Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, 2011, 50-67.

Tabel 4: Rata brută de cuprindere în învățământul superior în România

	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011
Învățământ superior								
Total	37,9	40,2	44,8	47,2	53,6	51,7	45	40,8
Urban	-	-	-	-	68	62,8	56,3	53,9
Rural	-	-	-	-	30,9	33,9	27,2	20,8

Sursa: Date calculate pe baza informațiilor INS, 2003-2011 apud Apăteanu, 2012.

Creșterea ratei de participare la învățământul superior (de la 37,9% la 54%), în ciuda investițiilor reduse în educație, a fost influențată de creșterea ofertei educaționale prin sporirea numărului de universități de stat dar și particulare, precum și de participarea la educația superioară a persoanelor din generațiile cu vârste de peste 24 de ani, care nu au avut acces la educația superioară în perioada comunistă din cauza locurilor reduse și a selecției înalte. Probabil că epuizarea acestei categorii de persoane explică și reducerea cu 12,8 procente a ratei de cuprindere în învățământul superior, începând cu anul universitar 2008/2009.

În anul universitar 2009/2010 rata brută a studenților înscriși scade în România la 45% (40% în cazul tinerilor de sex masculin și 51% a tinerilor de sex feminin), în timp ce Ungaria avea o rată de participare de 62%, mai mare cu 17 puncte procentuale (53% în cazul populației de sex masculin și 72% a celei de sex feminin) (Institutul Național de Statistică, 2011).

Ceea ce se impune însă atenției este discrepanța dintre rata de cuprindere în învățământul superior a tinerilor din mediul rural comparativ cu cei din urban (mai mult decât dublă), deosebirea cea mai accentuată manifestându-se în ultimul an de analiză, când diferența înregistrată este de 33,1 puncte procentuale.

O pondere mai redusă a populației din mediul rural (indicator important al dezvoltării sociale) de numai 32,2% în cazul Ungariei comparativ cu 44,9% pentru România, alături de o politică de alocare a unei părți mai importante din PIB pentru

dezvoltarea educației – 5,2% în Ungaria comparativ cu doar 4,1% în România în anul 2009, a contribuit la conturarea unei rate brute de cuprindere a tinerilor în învățământul superior mai ridicate cu 17 puncte procentuale în favoarea Ungariei (45% în România comparativ cu 62% în Ungaria). Astfel, tinerilor maghiari li s-au asigurat șanse mai mari de pregătire la nivelul celor mai ridicate standarde și, implicit, de ocupare a unor poziții sociale importante (Chișea și Bottyan, 2012).

Obiectivele cercetării

Prezenta investigație își propune să aducă în discuție conturarea modelului familial al tinerilor educați în contextul transferului inter-generațional al valorilor și tipurilor de comportament marital respectiv reproductiv. Studiul este realizat la nivelul a două țări vecine – România și Ungaria, care împărtășesc un cadru socio-cultural similar, la nivelul cărora tranziția spre modernitate a evidențiat totuși și elemente diferențiate de adaptare.

Obiectivele cercetării au vizat:

- conturarea profilului socio-economic al familiei de origine a respondenților din România și Ungaria, ca model predictor al familiei proprii a studenților;
- prefigurarea imaginii familiei proprii (familia de procreare) în opinia studenților din România și Ungaria;
- influența factorilor socio-demografici asupra configurării comportamentului

marital și reproductiv al studenților din România și Ungaria;

- analiză comparativă între România și Ungaria sub aspectul comportamentului marital și reproductiv al studenților.

Pe baza consultării literaturii de specialitate și în concordanță cu obiectivele formulate, avansăm următoarele *ipoteze de cercetare*:

1. Modelul reproductiv evidențiat în cadrul familiei de origine, influențează atitudinea față de propriul comportament reproductiv atât în cazul respondenților din România, cât și în cazul celor din Ungaria. Prin urmare, un număr de frați/surori ridicat va genera o atitudine specifică a respondentului, în sensul exprimării dorinței de a avea un număr mare de copii.
2. În cadrul societăților tradiționale comportamentul marital, respectiv cel reproductiv este determinat în mare măsură de gen. Din acest punct de vedere, avansăm ipoteza conform căreia și în zona transfrontalieră Bihor–Hajdu-Bihar, fetele vor afirma în mai mare măsură valori tradiționale în ceea ce privește comportamentul marital, cu alte cuvinte între variabilele sex feminin și dorința de a se căsători se evidențiază o relație semnificativă.
3. În cadrul societăților tradiționale, există o relație semnificativă între atitudinea față de comportamentul reproductiv și căsătorie. Din acest punct de vedere, presupunem că atitudinile studenților din zona transfrontalieră Bihor–Hajdu-Bihar se încadrează în normele tradiționalismului, aceștia preferând să devină părinți ulterior stabilizării și legalizării relației de cuplu.
4. Ideea de zonă transfrontalieră presupune existența la nivelul cadrului socio-cultural al unor valori și norme de comportament relativ asemănătoare. Conform acestui principiu, avansăm ipoteza că nu există diferențe semni-

ficative în zona transfrontalieră Bihor–Hajdu-Bihar între atitudinile privind comportamentul marital și reproductiv al studenților din România și Ungaria.

5. Diferențele identificate vor reliefa atitudini mai conservatoare ale studenților români, explicabile prin contextul socio-economic și valorile mai conservatoare ale mediului românesc în comparație cu cel al Ungariei.

Rank (2000) identifica termenul *statutul socio-economic al familiei* ca fiind o combinație între venit, nivel educațional, nivel ocupațional și raportul dintre numărul de adulți și numărul de copii din gospodărie. În prezenta cercetare, profilul *familiei de origine*, identificat prin statusul socio-economic al acesteia, implică analiza următoarelor dimensiuni: *situația financiară a familiei*, *nivelul educațional al părinților* – în special cel al tatălui, *ocupația părinților* – în special cea a tatălui și numărul de *frați* ai respondentului.

Familia de procreare reprezintă gospodăria familială formată de către individ, în care conviețuiesc cei doi părinți împreună cu copiii lor (Knox și Schacht, 2010).

Aspecte metodologice

Datele folosite pentru prezenta analiză au fost culese în cadrul cercetării HERD desfășurată în perioada martie-iunie 2012, pe zona transfrontalieră Bihor–Hajdu-Bihar. Aceste date au fost supuse analizei statistice secundare. Eșantionul investigat (N=2.728) a fost constituit din studenți ai instituțiilor de învățământ superior din România, Ungaria și Ucraina. Deoarece numărul respondenților din Ucraina a fost insuficient pentru a asigura reprezentativitatea eșantionului, totalul final al subiecților a rămas la 2.618. Dintre aceștia, 1.323 au fost incluși în eșantionul din România, restul de 1.295 fiind maghiari. De asemenea, pe parcursul procesului de interpretare

a datelor, au fost excluse din analiză unele cazuri care generau erori statistice.

În ceea ce privește universitățile participante din România, cât și distribuția numărului de subiecți selectați din fiecare instituție de învățământ superior, putem menționa următoarele: Universitatea din Oradea – 714 studenți; Universitatea Creștină „Partium” din Oradea – 407 studenți; Universitatea „Emanuel” din Oradea – 136 de studenți; Universitatea Babeș-Bolyai, ramura Satu Mare – 66 de studenți. Subiecții din Ungaria au fost selectați din cadrul a 3 universități, astfel: Universitatea din Debrecen – 1.118 studenți; Universitatea din Nyíregyháza – 152 de studenți; Universitatea Teologică Reformată din Debrecen – 25 de studenți.

Pentru a atinge obiectivele formulate anterior și pentru a testa ipotezele de cercetare, am structurat analiza pe trei mari dimensiuni tematiche: profilul familiei de origine a studenților, patternuri ale comportamentului de tip marital manifestate de studenți, patternuri ale comportamentului de tip reproductiv manifestate de studenți. Pentru conturarea **profilului familiei de proveniență** a subiecților, s-au inclus în analiză următoarele variabile: *nivelul de instrucție al părinților* – identificat prin numărul de ani de școlarizare ai tatălui și ai mamei, *situația financiară* a familiei, surprinsă prin declarațiile subiecților cu privire la autoevaluarea propriei familii, *numărul de frați* ai subiectului, indicator care va facilita surprinderea procesului de reproducere socială inter-generațională a dimensiunii familiei.

Comportamentul marital al subiecților a fost conturat prin includerea în analiză a itemilor referitori la *existența unei relații de cuplu stabile* (excluzând cuplurile maritale) – utilizată în analiză ca variabilă dummy codificată 0,1 și la *dinamica relației de cuplu*. Comportamentul marital al studenților necăsătoriți aparținând celor două eșantioane naționale este prefigurat prin interpretarea *dinamicii relației de*

cuplu actuale a acestora. Analizând doar această sub-populație țintă – studenți necăsătoriți dar care au partener de cuplu, a fost creată o variabilă de lucru dummy 0,1 în conformitate cu distribuția răspunsurilor subiecților la itemul „Dacă ai partener(ă) și nu sunteți căsătoriți încă, care sunt planurile voastre pentru viitor?”. Chiar dacă itemul oferea mai multe variante de răspuns, opțiunile subiecților aparținând categoriei mai sus amintite au fost distribuite doar pe două categorii: „dorim să ne căsătorim” – interpretată ca dorință de a legaliza relația și „nu suntem hotărâți să ne căsătorim, dar plănuim să avem o relație durabilă” – interpretată ca indecizie cu privire la căsătorie.

Studiul atitudinilor subiecților față de **comportamentul reproductiv** aduce în prim plan variabila dependentă *număr de copii dorit* de către respondenți, analizată în relație cu o serie de variabile independente precum cele socio-demografice, număr de frați, dinamica relației de cuplu și variabile cu privire la profilul universitar în care sunt încadrați studenții – ciclul de studii universitare. *Factorii determinanți ai deciziei de a deveni părinte* reprezintă un alt indicator important în conturarea atitudinii studenților privind comportamentul reproductiv și la perspectiva întemeierii unei familii.

Caracteristici personale ale subiecților

Analizând comparativ cele două eșantioane naționale, se observă o distribuție echilibrată a subiecților în funcție de *sex*. De menționat – atât pentru eșantionul din România, cât și pentru cel din Ungaria – că prezența subiecților de sex feminin este superioară celei a participanților de sex masculin: 62,8% pentru România, respectiv 68,2% pentru Ungaria, reflectând distribuția lor din acest punct de vedere în populația universitară.

Media vârstei subiecților din România (22 de ani), înregistrați ca studenți în ciclul de studii de licență este echivalentă cu cea a subiecților din eșantionul maghiar (21,8 ani). Această liniaritate nu este păstrată pentru subiecții care urmează cursuri de masterat, înregistrându-se o diferență de 2 ani între studenții aparținând celor două eșantioane naționale, subiecții maghiari având media vârstei de 24,3 ani, în timp ce subiecții din România înregistrează o medie de 26,5 ani.

În ceea ce privește rezidența subiectului până la vârsta de 14 ani, majoritatea studenților provin din mediul urban: 67,1% în cazul României și 71,4% în cel al Ungariei. Se evidențiază o pondere mai ridicată a subiecților maghiari din mediul urban, în concordanță, de altfel, cu ponderea superioară a populației urbane din Ungaria. La nivelul ambelor eșantioane, ponderea stu-

denților provenind din mediul rural este inferioară ponderii populației din rural în total populație, ceea ce ar putea sugera din start o inegalitate a șanselor de acces în învățământul superior a tinerilor din rural.

Indicatorul cu privire la starea civilă a studenților semnalează anumite diferențe între cele două eșantioane, punând în evidență totodată deosebirile culturale existente între națiuni. Faptul că 8,3% dintre studenții români declară că sunt căsătoriți, comparativ cu doar 1,1% pentru Ungaria, poate reprezenta un indicator al gradului mai accentuat de tradiționalism specific societății românești, aspect evidențiat în prima parte a lucrării prin existența vârstei mai scăzute la prima căsătorie și preferința tinerilor români pentru mariaj. În acest sens, reamintim că rata nupțialității în România este superioară celei înregistrate pentru Ungaria.

Tabel 5: Caracteristici personale ale studenților din România-Ungaria

		România	Ungaria
Sex (%)	Masculin	37,2	31,8
	Feminin	62,8	68,2
Vârsta (medie ani)	Licență	22	21,8
	Master	26,5	24,3
Rezidența până la 14 ani (%)	Urban	67,1	71,4
	Rural	32,9	28,6
Starea civilă (%)	Căsătorit(ă)	8,3	1,1
	Necăsătorit(ă)	86,4	90,9
	Divorțat(ă)	,6	,6
	Altă situație	4,7	7,4

Diferențe semnificative între cele două eșantioane se înregistrează în ceea ce privește numărul de copii ai respondenților. Vârsta majorității respondenților fiind relativ scăzută (media vârstei – 22 de ani), cei mai mulți dintre ei declară că nu au nici un copil. Eliminând astfel din analiză cazurile subiecților care nu au copii, media numărului de copii înregistrată pentru România (1,52 copii) este mai mare decât media evidențiată în eșantionul din Ungaria (1,3 copii). Analiza comportamentului de reproducere al studenților din România

atestă caracterul mai tradiționalist al societății românești comparativ cu societatea maghiară, în cazul zonei geografice luate în discuție.

Caracteristici ale familiei de origine

Nivelul educațional al părinților. Nivelul de școlarizare al părinților este considerat a fi unul dintre indicatorii principali ai profilului familiei de origine a respon-

dentului. Media anilor de studiu ai tatălui – prezentând aceeași valoare pentru România cât și pentru Ungaria – 12,7 ani, indică un nivel educațional mediu: cel puțin absolvent de liceu. În ceea ce privește situația educațională a mamei respondenților, se observă o diferență între media numărului de ani de școală pentru eșantionul maghiar și cea înregistrată pentru eșantionul din România: mamele respondenților maghiari (13,2 ani de școlarizare) tind să fie mai educate comparativ cu mamele respon-

denților români (12,6 ani de școlarizare). Distribuția în funcție de nivelul de instrucție al părinților arată, în cazul ambelor eșantioane, că cele mai ridicate procente se înregistrează la categoria „nivel mediul de instrucție”, în timp ce procentele cele mai scăzute se situează la categoria privind „nivelul superior de educație”. Din punct de vedere al nivelului educațional, datele arată că nu există diferențe semnificative între cele două eșantioane naționale analizate.

Tabel 6: Distribuția în funcție de nivelul de instrucție al părinților: România-Ungaria

		România %	Ungaria %
Nivelul educațional al <i>tatălui</i>	Sub nivel mediu	29	35,9
	Nivel mediu	54,4	48,8
	Peste nivel mediu	16,6	15,4
Nivelul educațional al <i>mamei</i>	Sub nivel mediu	29,3	19,9
	Nivel mediu	55,5	64
	Peste nivel mediu	15,7	16,1

Ocupația părinților. Un alt indicator esențial în conturarea profilului familiei de origine se referă la analiza statutului ocupațional al părinților. Figura nr. 1 și nr. 2 evidențiază o categorie ocupațională distinctă caracteristică ambilor părinți, specifică atât pentru România cât și pentru Ungaria – cea a „*muncitorilor calificați*”. O particularitate în acest sens este dată de procentul mult superior înregistrat pentru România comparativ cu Ungaria.

Diferențe destul de semnificative între cele două eșantioane se înregistrează cu privire la celelalte categorii ocupaționale. Se observă că ocupațiile care presupun un grad mai ridicat de auto-angajare a individului („fermieri, lucrători agricoli auto-angajați”, „mici întreprinzători cu/fără angajați” etc.) și cele care necesită o

pregătire sau calificare profesională mai înaltă („funcționari de rang înalt, în ocupații intelectuale fără diplomă de studii superioare”, „specialiști cu înaltă calificare, oficiali de rang înalt, conducători de mare întreprindere sau unitate” etc.) înregistrează o pondere mai ridicată în eșantionul din Ungaria.

România prezintă însă ponderi mai ridicate pentru categoriile de ocupații care nu necesită o calificare superioară („lucrători agricoli”, „muncitori semicalificați și necalificați în industrie, nu în agricultură”). Datele statistice semnalează diferențe la nivel ocupațional între cele două eșantioane naționale analizate: *nivelul ocupațional al membrilor familiilor de origine este mai scăzut în cazul României comparativ cu Ungaria.*

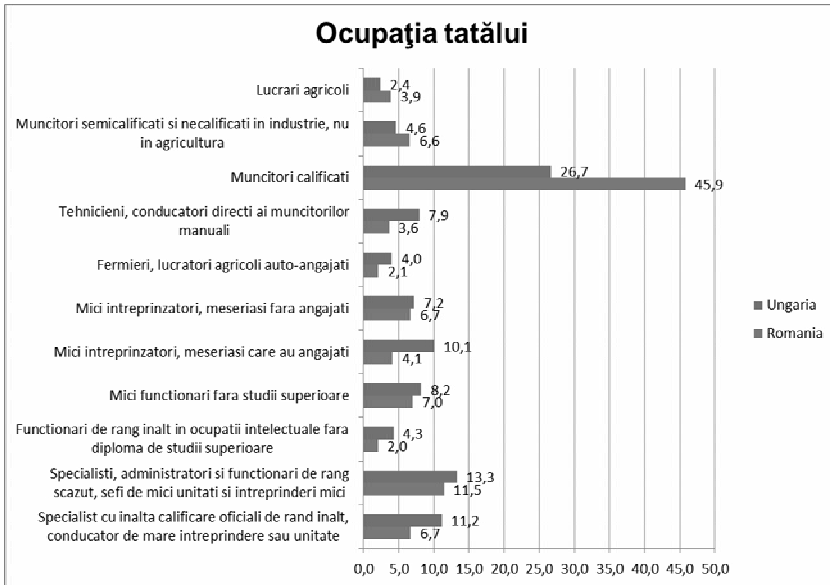

Figura 1: Ocupația tatălui – România-Ungaria

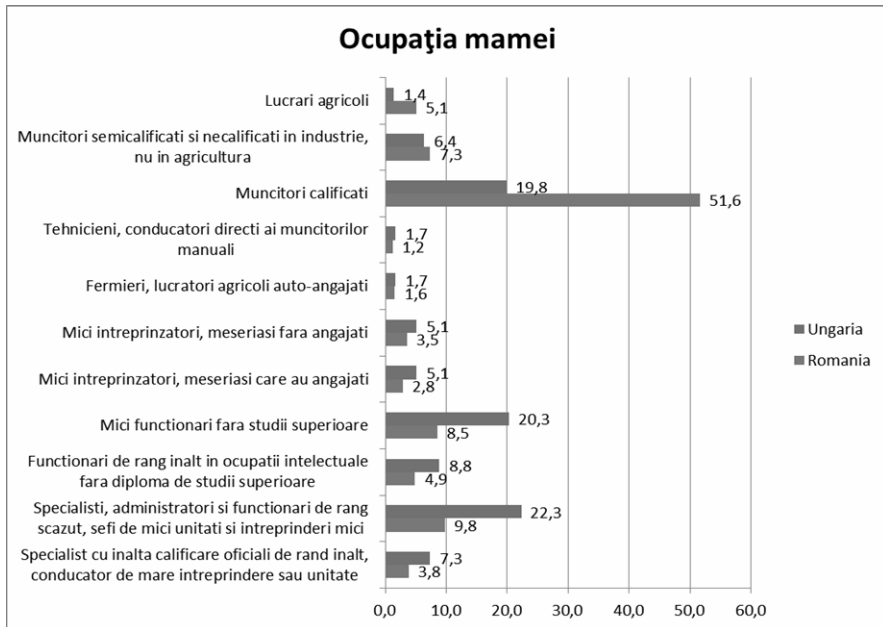

Figura 2: Ocupația mamei – România-Ungaria

Situația financiară. Indicatorul analizat pentru a operaționaliza dimensiunea *situației financiare a familiei de origine a*

subiecților nu este suficient de relevant întrucât în analiză a fost surprinsă doar opinia declarată a subiecților cu privire la

acest aspect. Subiecților li s-a cerut să își auto-evalueze propria familie din punct de vedere material prin comparație cu: alte familii obișnuite din țara natală, familiile prietenilor și cunoscuților și familiile colegilor de facultate. Scala de evaluare utilizată a avut valori cuprinse între 1 și 10, unde 1 = „cei mai săraci”, 5 = „mediu” iar 10 = „cei mai bogați”. În general, toți respondenții, indiferent de eșantionul național, își auto-plasează familia din punct de vedere financiar la un nivel mediu. Dar, la nivelul tuturor celor trei variante de răspuns, se observă faptul că prin comparație cu respondenții maghiari, studenții din eșantionul românesc apreciază situația materială a familiilor de origine ca fiind mai bună, mediile înregistrate în acest sens

pentru România fiind semnificativ mai mari decât cele înregistrate pentru Ungaria. Datele prezente delimitează următoarea ipoteză explicativă: chiar dacă datele statistice redade în prima parte a lucrării (valoarea PIB/locuitor sau de procentul populației sărace specific celor două țări) indică un nivel de trai superior al populației din Ungaria comparativ cu a celei din România, tinerii studenți din ambele eșantioane și-au auto-plasat familia la un nivel mediu, în clasa mijlocie a societăților de origine. Pe de altă parte, autoevaluarea superioară realizată de subiecții din eșantionul românesc poate semnifica un grad de satisfacție mai înalt al acestora în raport cu propria poziție în contextul social de origine.

Tabel 7: Media înregistrată pentru autoevaluarea situației materiale a familiei de origine

	România	Ungaria
A. Care este situația materială a familiei tale comparată cu familiile obișnuite din țară?	5,70 ($t = -4.2$; $p = .000$)	5,48
B. Care este situația materială a familiei tale comparată cu cea a prietenilor și cunoscuților tăi?	5,76 ($t = -5.1$; $p = .000$)	5,47
C. Care este situația materială a familiei tale comparată cu cea a colegilor de facultate?	5,64 ($t = -6.2$; $p = .000$)	5,26

Numărul de frați. Chiar dacă nu există diferențe semnificative din punct de vedere statistic între media numărului de frați înregistrată în cazul eșantionului din România (1,4 frați/subiect) comparativ cu media numărului de frați înregistrată pentru Ungaria (1,07 frați/subiect), putem afirma că, prin comparație cu familiile studenților români, familiile de origine ale studenților maghiari cuprinși în analiză prezintă caracteristici mai apropiate de modelul familial occidental unde cuplurile au în medie 1 copil. Dar, aceste rezultate trebuie privite cu precauție, deoarece baza de selecție a subiecților (respondenți selectați doar din categoria studenților, deci a populației tinere) poate crea diferențe de abordare iar aprecierile nu pot fi extinse la nivelul întregii populații maghiare.

Rezultatele cercetării

Atitudinile studenților cu privire la comportamentul marital. Pentru investigarea comportamentului marital și a atitudinii studenților în acest sens, am cuprins în analiză doar sub-populația de studenți necăsătoriți sau divorțați, care au fost întrebați dacă în momentul derulării anchetei erau implicați într-o *relație de cuplu stabilă*. Procentul celor care declară că au în prezent o relație de cuplu stabilă diferă semnificativ în funcție de țară (Pearson Chi-square = 67,56, $p = .000$). Astfel, 32,7% dintre studenții maghiari sunt implicați într-o relație stabilă, comparativ cu 31,6% studenți români.

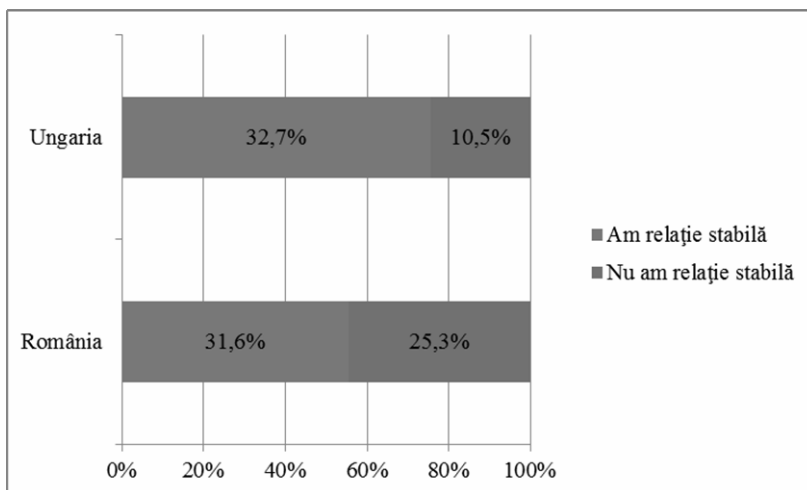

Figura 3: Distribuția studenților necăsătoriți în funcție de implicarea într-o relație de cuplu stabilă

Datele pot fi interpretate în sensul existenței unei tendințe a subiecților spre conformitate socială în ceea ce privește comportamentul marital, preferând într-o măsură mai mare stabilitatea unei relații de cuplu, evaluată pozitiv de societate, în detrimentul relațiilor pasagere.

La nivelul ambelor eșantioane există o asociere semnificativă între *gen* și implicarea subiecților în relații de cuplu stabile. În acest sens, 45,6% dintre subiecții de gen feminin declară că au o relație stabilă, comparativ cu doar 18,6% subiecți de gen masculin (Pearson Chi-square = 40,78, $p = .000$). Analiza diferențiată a celor două eșantioane atestă că această tendință este mai frecvent exprimată în eșantionul din România, ceea ce reprezintă un temei pentru teza potrivit căreia fetele cuprinse în eșantionul din România manifestă tendința cea mai accentuată de a fi implicate în relații de cuplu stabile, ceea ce echivalează cu a le aprecia ca fiind mai conservatoare comparativ cu cele din eșantionul maghiar (Pearson Chi-square = 32,33, $p = .000$).

Dinamica relației de cuplu este un important indicator în prefigurarea comportamentului marital al respondenților. Pentru a surprinde această evoluție, analiza sta-

tistică a fost realizată doar pe sub-populația studenților necăsătoriți dar care sunt implicați într-o relație de cuplu stabilă. Atitudinea studenților necăsătoriți față de legalizarea relației lor de cuplu este una pozitivă, 62,8% din subiecți (nediferențiați pe eșantion național) declarând că doresc să se căsătorească cu actualul partener, în timp ce doar 37,2% sunt în prezent indeciși în această privință. Răspunsurile sunt în concordanță cu rezultatele altor studii efectuate în domeniu și cu literatura de specialitate, subliniind importanța acordată de tineri, în general, unor valori sociale importante, precum căsătoria și stabilitatea relației de cuplu. Chiar dacă ne-am fi așteptat la o prefigurare diferită a comportamentului marital al studenților necăsătoriți în funcție de țara de proveniență, nu se înregistrează o diferență semnificativă între România și Ungaria în acest sens.

La nivelul ambelor eșantioane există o asociere semnificativă între dorința studenților de a-și concretiza relația în căsătorie și *gen*, în sensul că femeile își doresc mai mult această concretizare, comparativ cu „bărbații” (Pearson Chi-square = 26,04, $p = .000$). Aceeași asociere semnificativă se manifestă și dacă se realizează analiza separată pe fiecare eșantion (pentru România: Pearson

Chi-square = 19,02, $p = .000$; pentru Ungaria: Pearson Chi-square = 8,49, $p < .001$).

În general, studenții cu *rezidență* în mediul urban își exprimă mai frecvent dorința de a se căsători cu actualul partener în comparație cu respondenți din mediul rural (Pearson Chi-Square = 8,86, $p < .001$), ceea ce ar putea evidenția o tendință mai accentuată de emancipare a tinerilor din rural față de normele tradiționale care multă vreme s-au afirmat cu mai mare forță în mediul rural, prescriind inclusiv reguli de comportament marital.

Atitudinile studenților cu privire la comportamentul reproductiv. Există diferențe semnificative între cele două țări în ceea ce privește media *numărului de copii dorit*. Atitudinea față de comportamentul reproductiv al studenților maghiari este una mai deschisă și mai optimistă în raport cu cea exprimată de respondenții români. Această idee se bazează pe interpretarea statistică a datelor conform căreia media numărului de copii dorit de studenții maghiari (2,43 copii) este semnificativ mai mare comparativ cu media înregistrată în acest sens (2,26 copii) pentru eșantionul din România ($t = 3,09$; $p < .005$). O posibilă explicație a acestui tip de comportament ar putea fi formulată prin raportare la datele privind nivelul de trai diferit oferit de cele două contexte naționale. Probabil că tinerii români conștientizează precaritatea condițiilor materiale și financiare de care dispun sau au șansa să dispună. Pe de altă parte, o școlarizare prelungită le oferă posibilitatea să evalueze costurile superioare pe care le presupune decizia de a crește copiii și a-i îngriji în condiții de calitate. În consecință își propun să adopte decizii raționale, dimensionând familia proprie la nivelul resurselor financiare dar și de timp, legate și de dorința mamei de a se implica în cariera profesională, extrafamilială.

O situație interesantă apare în cazul relației dintre numărul de copii dorit și *genul* respondenților. La nivelul ambelor eșantioane se evidențiază o asociere semni-

ficativă din punct de vedere statistic între cele două variabile, dar în sens contrar așteptărilor: media numărului de copii dorit de către subiecții de gen masculin (2,46 copii) este semnificativ mai mare comparativ cu media numărului de copii dorit de către respondenții de gen feminin (2,28 copii). Faptul că relația dintre variabila gen și numărul de copii dorit este semnificativă doar pentru subiecții din eșantionul maghiar ($t = 3,25$, $p < .001$) consolidează explicația avansată anterior, în sensul că pentru contextul maghiar, resursele de ordin material operează ca factor restrictiv în planificarea familială la o dimensiune mai redusă, cele mai mari constrângeri fiind exercitate de dorința femeilor de a se implica în cariera profesională. Evident, trebuie avut în vedere faptul că rezultatele obținute în urma prelucrării datelor prezente nu pot fi generalizate la nivelul întregii populații, ele fiind reprezentative doar pentru populația de studenți din zona transfrontalieră Bihor–Hajdu-Bihar.

Manifestarea caracterului mai tradiționalist al societății românești este atestat și de faptul că subiecții cu *rezidență* rurală își exprimă dorința de a avea un număr mai mare de copii (o medie de 2,43 copii) în comparație cu cei din mediul urban (o medie de 2,30 copii) (pentru $t = -2,11$, $p < .005$), asociere ne semnificativă la nivelul eșantionului maghiar.

Studenții reprezintă o categorie de populație cu anumite particularități, atitudinile și comportamentele manifestate fiind influențate de factori specifici, asociați mediului universitar. Astfel, comportamentul reproductiv suportă modificări în funcție de *ciclul de studii* urmat (variabila independentă utilizată este de tip dummy 0,1 reprezentând subiecții care urmează cursuri de licență sau de masterat). Media numărului de copii doriți (2,28 copii) de către studenții români incluși în ciclul de studii de licență este semnificativ mai mare decât media numărului de copii doriți (2,05 copii) de către studenții români aflați la

masterat ($t = -2,19$, $p < .005$). Interpretarea rezultatelor este posibilă, în acest caz, doar în strânsă legătură cu variabila vârstă: media vârstei studenților români înscriși la licență este semnificativ mai mică (22,08 ani) comparativ cu media vârstei studenților români înscriși la masterat (26,58 ani) ($t = 14,8$, $p = .000$). Se poate presupune că studenții care urmează cursuri de masterat au deja copii și, în consecință, nu mai doresc alții sau își doresc mai puțini decât studenții mai tineri care nu au procreat încă. Este surprinzător faptul că eșantionul din Ungaria nu prezintă această asociere semnificativă între ciclul de studii și numărul de copii doriți de către studenți, poate și datorită faptului că, așa cum am arătat anterior, diferența de vârstă dintre studenții celor două cicluri de învățământ este mai mică.

Procesul de reproducere socială (Bourdieu și Passeron, 1977) se evidențiază la nivelul ambelor eșantioane analizate. Valorile și modelul familiei de origine prefigurează imaginea familiei proprii a respondenților. Analiza statistică atestă o corelație semnificativă între *numărul de frați* declarat de către respondenții din România și numărul dorit de copii (coeficient de corelație Pearson = 0,161, $p = .000$). Aceeași corelație semnificativă, în sens pozitiv, se înregistrează și pentru eșantionul maghiar (coeficient de corelație Pearson = 0,104, $p < .001$), ceea ce ne permite să inferăm concluzia potrivit căreia numărul de copii doriți de către studenți este cu atât mai mare cu cât numărul fraților respondenților este mai mare. Această corelație statistică indică tendința respondenților de a reproduce comportamentul procreativ al familiei de origine în propria familie.

Statusul marital poate fi considerat un factor determinant în conturarea comportamentului reproductiv al studenților. Dar, la nivelul prezentei analize, se evidențiază o relație semnificativă din punct de vedere statistic între numărul de copii dorit și *starea civilă* doar în cazul respondenților din eșantionul românesc. Media numărului de copii dorit de către studenții români

căsătoriți (2,6 copii) este semnificativ mai mare comparativ cu cea înregistrată pentru studenții români necăsătoriți (2,23 copii) ($t = -2,94$, $p < .001$). Acest tip de atitudine manifestată față de comportamentul reproductiv poate fi explicată prin gradul mai mare de stabilitate al unei relații maritale în comparație cu stabilitatea relațiilor de cuplu nelegalizate, fapt ce conferă o mai mare siguranță emoțională dar și financiară partenerilor. Existența unui cadru familial adecvat este o condiție necesară apariției copiilor. Prin urmare, dorința de a avea copii cât și numărul acestora, sunt decizii direct influențate de acest aspect. Dar, această relație poate contura o atitudine de tip conservator specifică studenților din România cu privire la comportamentul reproductiv, aceștia asociind apariția copiilor cu existența unui cadru legal de manifestare a relației de cuplu. Deoarece relația dintre numărul de copii dorit și statusul marital al respondenților este una nesemnificativă la nivelul eșantionului din Ungaria, putem avansa afirmația conform căreia subiecții maghiari adoptă o atitudine de tip modern față de comportamentul reproductiv (căsătoria nu este o condiție de îndeplinit anterior nașterii copiilor), opusă celei manifestate de subiecții din România.

La nivelul eșantionului din România există o asociere semnificativă între numărul copiilor doriți de către studenții necăsătoriți dar care au o relație stabilă și *dorința exprimată a acestora de legalizare a relației de cuplu*, aspect ce poate fi interpretat ca un element de conservatorism. Studenții români necăsătoriți dar care doresc să își legalizeze relația de cuplu actuală își doresc semnificativ mai mulți copii (o medie de 2,33 copii) față de studenții români care, în momentul anchetei, nu își exprimă intenția de a se căsători cu actualul partener de cuplu (o medie de 2,05 copii) ($t = -3,34$, $p < .001$). Deoarece la nivelul eșantionului din Ungaria nu se evidențiază această relație de semnificație, putem avansa ipoteza conform căreia tinerii din eșantionul maghiar promovează în mai mare măsură atitudini moderniste, refuzând mai frecvent

acceptarea constrângerilor exterioare, inclusiv cele care condiționează procrearea de existența unei relații oficiale între partenerii de cuplu marital, reguli promovate de societățile tradiționale.

Pentru a construi o imagine cât mai comprehensivă a comportamentului reproductiv al tinerilor din cele două țări supuse investigației, chestionarul aplicat a solicitat subiecților să identifice cei mai importanți factori care influențează decizia individuală de a deveni părinte. Conform răspunsurilor acordate („acord total”) la nivelul ambelor eșantioane se poate realiza următoarea ierarhie a celor mai influente elemente asupra deciziei de a avea copii:

- existența unui partener potrivit: România – 77,9%; Ungaria – 88,1%;
- pregătirea emoțională: România – 66,8%; Ungaria – 72,7%;
- deținerea unui loc de muncă: România – 66,9%; Ungaria – 55%;

- deținerea unei locuințe potrivite: România – 62,3%; Ungaria – 45,6%.

După cum se observă, în concordanță cu condițiile sociale mai precare din România (concretizate în PIB-ul pe locuitor, ponderea populației sărace și chiar ponderea cheltuielilor sociale în PIB) studenții români condiționează în mai mare măsură decât cei din Ungaria, decizia de a da naștere și a îngriji copiii de posibilitățile materiale, respectiv de deținerea unui loc de muncă și a unei locuințe, resurse tot mai greu de obținut în ultimul timp de către tineri în România (Chipea, 2011). În contrast, subiecții maghiari tind să acorde mai mare importanță factorilor care țin de compatibilitatea partenerilor, de satisfacția afectivă-emoțională, de crearea unui mediu favorabil, a unei atmosfere protective.

Tabel 8: *Factori determinanți în decizia de a avea copii*

%		Acord total	Acord parțial	Dezacord parțial	Dezacord total
Alegerea partenerului potrivit	România	77,9	13,1	3,3	5,7
	Ungaria	88,1	7,9	1,2	2,7
Deținerea unei locuințe potrivite	România	62,3	25,2	6,4	6,1
	Ungaria	45,6	33,6	11	9,8
Existența unui loc de muncă	România	66,9	23,9	4,5	4,7
	Ungaria	65	28,5	4,3	2,2
Împlinirea profesională	România	25,8	34,3	27,5	12,4
	Ungaria	18,7	39,1	32,1	10,2
Deținerea unei mașini	România	29,4	29,5	26,2	15
	Ungaria	26,6	35,9	26,3	11,2
Să fiu pregătit pentru a fi părinte	România	66,8	23,2	5,4	4,7
	Ungaria	72,7	22,4	2,9	2,1
Ajutor primit pentru creșterea copiilor	România	29,7	40,8	20,9	8,6
	Ungaria	26,7	53,8	15,3	4,3
Măsuri de sprijin ale familiei din partea statului	România	28,5	42,3	20,3	8,8
	Ungaria	33,4	49,1	13,5	4
Vârsta potrivită a mamei pentru a avea copii	România	41,6	35,2	15,9	7,4
	Ungaria	40,7	47,3	8,8	3,2
Să ne distrăm mai întâi	România	27,1	29,7	25,8	17,4
	Ungaria	29,3	40,9	21,1	8,7
Altă situație	România	24,7	22	13,2	40,1
	Ungaria	31,1	20,8	5,7	42,5

Discuții asupra rezultatelor

Având în vedere prezența scăzută în cadrul literaturii de specialitate a cercetărilor cu privire la atitudinile față de comportamentul marital, respectiv cel reproductiv al tinerilor din zona transfrontalieră Bihor–Hajdu-Bihar (România-Ungaria), prezenta cercetare intenționează să aducă unele contribuții în acest sens. Cu toate că din punct de vedere socio-cultural există o serie de similitudini între cele două regiuni, este interesant de semnalat faptul că analiza comparativă între cele două eșantioane a identificat anumite diferențe de atitudini specifice studenților cu privire la comportamentul marital, respectiv cel de reproducere. Este de precizat faptul că actualele rezultate nu pot fi generalizate pentru întreaga generație de tineri din România și Ungaria, eșantioanele luate în analiză fiind caracteristice doar populației de studenți aparținând zonei transfrontaliere Bihor–Hajdu-Bihar, diferită de restul populației din punct de vedere structural. Prin urmare, concluziile pot fi generalizate strict la această categorie.

Modelul familiei de origine este un factor important în determinarea profilului familiei de procreare; prin urmare unul dintre obiectivele propuse a fost caracterizarea familiei de origine reprezentativă pentru generația tânără aparținând celor două eșantioane. Principalele dimensiuni pe care am conturat profilul familiei de origine a studenților din România și Ungaria au fost nivelul educațional al părinților, ocupația acestora dar și situația materială a familiei. Comparând profilul familiei de origine conturat pentru eșantionul din România și pentru cel din Ungaria, am identificat o serie de similarități sociale, rezidențiale, educaționale sau de natură financiară. Aria de *rezidență* a celei mai mari părți a subiecților este urbană, cu precizarea că ponderea tinerilor din Ungaria care au avut rezidență urbană până la

vârsta de 14 ani este superioară celor din România, în concordanță cu nivelul de urbanizare mai ridicat al societății maghiare comparativ cu cea românească. Caracteristicile *socio-economice* ale familiilor de origine diferențiază de asemenea cele două eșantioane naționale, conturând o situație mai favorabilă pentru familiile respondenților din Ungaria. Chiar dacă din punct de vedere educațional familiile de origine ale studenților din cele două eșantioane sunt similare, *ocupația* tatălui creează dezechilibre între eșantionul din România și cel din Ungaria. Părinții subiecților din eșantionul maghiar ocupă, în mai mare măsură, poziții profesionale care implică o calificare educațională sau profesională mai înaltă. Distribuția ocupării forței de muncă dintr-o societate reprezintă un factor determinant în conturarea profilului financiar al familiei. Din punct de vedere financiar, subiecții aparținând ambelor eșantioane își auto-plasează familia de origine la un nivel mediu pe o scală de la 1 la 10, unde 1 este nivelul minim iar 10 cel maxim, percepându-se ca făcând parte din clasa mijlocie a societăților de origine. Conștientizarea statusului familiei de origine și a propriului status social este o importantă sursă de satisfacție pentru individ și îi permite acestuia să își structureze scopuri superioare și să găsească mijloace pentru a avansa în ierarhia socială. Este vorba de așa-numitul model al realizării de status, unde educația, ocupația și venitul unei persoane sunt determinate în mare parte și de statutul familiei de origine (Blau, Duncan și Tyree apud Vlăsceanu, 2011). Din acest punct de vedere este interesant faptul că, deși datele statistice prezentate sugerează că societatea maghiară se caracterizează prin resurse ale nivelului de trai superioare celei românești, subiecții din eșantionul românesc, care se plasează în clasa mijlocie în mod similar cu subiecții din eșantionul maghiar, exprimă atitudini de satisfacție superioare în raport cu situația materială a familiei de origine.

Comportamentul marital și reproductiv al studenților aparținând zonei transfrontaliere Bihor–Hajdu-Bihar, cât și atitudinile exprimate în raport cu acestea sunt influențate de o serie de factori socio-demografici (gen, vârstă, rezidență, țară) și de altă natură, precum ciclul de studii universitare sau numărul de frați ai respondentului.

Analizele statistice realizate au testat ipotezele de cercetare formulate la începutul investigației.

Ipoteza 1, conform căreia modelul reproductiv al familiei de origine influențează atitudinea față de comportamentul reproductiv al studenților din România și Ungaria, a fost confirmată la nivelul populației cercetate. Valorile și normele promovate de familia de origine a subiecților se constituie în adevărate modele care sunt transmise prin procesul de socializare, care presupune transmitere de cunoștințe, modele de comportament, experiențe de viață, practic inculcate în structura personalității tinerilor chiar în condițiile în care aceștia nu sunt conștienți de acest proces, contribuind pe această cale la reproducerea contextelor sociale, inclusiv a celor familiale (Bourdieu și Passeron, 1977). Numărul de frați, respectiv dimensiunea familiei de proveniență, influențează numărul de copii dorit de către tinerii respondenți: cei care au un frate/soră își doresc maxim 2 sau 3 copii. Comportamentele reproductiv se perpetuează inter-generațional, excepție de la această regulă făcând doar respondenții care nu au frați. Explicația ar putea fi căutată în zona interdisciplinară a psihosociologiei; lipsa unui frate sau a unei surori poate fi transpusă la vârsta maturității reproductiv în dorința de a avea minim 2 copii.

Concluzii interesante cu aplicabilitate practică la nivelul politicilor sociale se evidențiază în contextul identificării factorilor determinanți ai comportamentului reproductiv al populației tinere. Respectând ordinea ierarhică, decizia de a avea copii este influențată de o primă condiție de

bază, și anume existența unui partener adecvat, urmată de un al doilea element afectiv (emoțional) – existența unei stări emoționale și psihice propice manifestării dorinței de a deveni părinte. La diferențe procentuale foarte mici intervine a doua categorie de factori determinanți în acest sens; subiecții aparținând ambelor eșantioane valorizează factorii de ordin material, pragmatic în adoptarea deciziei de a avea copii, cum ar fi deținerea unui loc de muncă sau a unei locuințe. Chiar dacă aceste două categorii de condiții sunt prioritare la nivelul ambelor eșantioane, tinerii din România conștientizează în mai mare măsură decât cei din Ungaria, importanța factorilor materiali, obiectivi, de tipul locului de muncă și a locuinței, probabil în strânsă legătură cu precaritatea condițiilor de viață din România. În schimb, subiecții din eșantionul maghiar evaluează pozitiv într-o măsură mai mare factorii de ordin afectiv-emoțional în adoptarea deciziei de a fi părinte. Explicația ar putea fi legată de „piramida trebuințelor”, elaborată de Maslow, care prezumă că la bază se situează satisfacerea trebuințelor elementare și că, următorul nivel al trebuințelor devine manifest doar în măsura în care trebuințele situate pe nivelul inferior sunt satisfăcute (Maslow, 2007).

Ipoteza 2 este confirmată de cercetarea realizată doar pentru eșantionul studenților din România, unde se evidențiază o relație de asociere semnificativă între sexul feminin și dorința de a se căsători, ceea ce ar putea sugera că societatea românească este mai conservatoare, păstrează valorile tradiționale, conform cărora femeia este responsabilă de păstrarea unei relații stabile în cuplu, prin supunere și respect acordat regulilor. Contrar așteptărilor, eșantionul din Ungaria nu evidențiază asocieri semnificative în acest sens, genul nefiind un element determinant al comportamentului marital manifestat de către tânăra generație.

Ipoteza 3. Ca și în cazul ipotezei precedente, datele statistice conturează o re-

lație semnificativă între atitudinea față de comportamentul reproductiv și căsătorie doar în cazul eșantionului din România. Este un element care reconfirmă caracterul mai tradițional al societății românești: studenții – reprezentanții tinerei generații, preferă să devină părinți doar după concretizarea relației de cuplu prin căsătorie.

Ipoteza 4 nu se confirmă în urma testării și analizei statistice. Cu toate că ideea de zonă transfrontalieră presupune existența la nivelul cadrului socio-cultural al unor valori și norme de comportament marital și reproductiv asemănătoare, zona transfrontalieră Bihor–Hajdu-Bihar face excepție de la această regulă în ceea ce privește populația de studenți. În acest sens, atitudinile studenților din eșantionul românesc se încadrează și în prezent în seria normelor mai conservatoare/tradiționale, în timp ce studenții din eșantionul maghiar manifestă atitudini și comportamente specifice modernismului și post-modernismului.

Concluzii

Rezultatele analizei evidențiază o departajare a profilului familiei de origine a studenților români și maghiari, chiar dacă anumite similarități sunt evidențiate. Într-o încercare de conturare a *profilului familiei de origine a studentului român* aparținând zonei transfrontaliere Bihor–Hajdu-Bihar, cercetarea a identificat următoarele aspecte: rezidența este preponderent urbană, nivelul de instrucție al părinților este unul mediu – liceu absolvit, rar întâlnindu-se părinți cu studii superioare. Din punct de vedere ocupațional și profesional, părinții studenților români ocupă, în cea mai mare parte, poziții care nu necesită pregătire profesională superioară, nivel de educație și responsabilități ridicate. Deși datele privind situația financiară a familiei de origine nu prezintă un grad ridicat de fidelitate, fiind solicitate doar opinii ale su-

biecților în legătură cu acest aspect, majoritatea tinerilor români și-au autoplasat familia de origine la nivel mediu, în clasa mijlocie specifică societății românești, exprimând un grad de satisfacție mai pronunțat decât tinerii maghiari în raport cu statutul familial.

Familia de origine a studentului din eșantionul maghiar prezintă următoarele caracteristici: proveniență urbană, mai pronunțată decât cea a studentului român, în concordanță cu structura din acest punct de vedere a celor două societăți; nivel educațional mediu al părinților, similar cu cel al studenților români, cu ponderi scăzute a celor cu studii superioare; ocupații care presupun un nivel de calificare profesională superior în opoziție cu eșantionul din România. Din punct de vedere financiar, similar cu eșantionul din România, studenții maghiari consideră că familia lor se situează la un nivel mediu, autoplasând-o în clasa mijlocie a societății maghiare.

Comportamentul marital și atitudinea subiecților investigați față de acest aspect este ușor diferențiat în funcție de țara de proveniență. *Studenții români* sunt, într-o pondere mai ridicată, implicați în relații de cuplu stabile, femeile fiind cele care își doresc, mai mult decât subiecții de gen masculin, menținerea unei astfel de relații. În ceea ce privește dinamica relației de cuplu, studenții români necăsătoriți, de gen feminin, implicați în relații de cuplu își manifestă cel mai pregnant dorința de a se căsători cu actualul partener. Decizia de legalizare a relației de cuplu nu este influențată de rezidența studenților.

Comportamentul marital al *studenților din eșantionul maghiar* este în cea mai mare parte similar celui menționat anterior pentru eșantionul din România, singura diferență sesizată privind influența mai mare a mediului de rezidență asupra dorinței de a legaliza relația: comparativ cu studenții din mediul rural, cei care provin din urban manifestă mai pregnant dorința de a se căsători cu actualul partener de cuplu.

Particularitățile comportamentului reproductiv se structurează de asemenea în funcție de tipul de eșantion. În cazul eșantionului românesc, *studenții* din mediul rural, indiferent de genul acestora, înscriși în cadrul ciclului de studii universitare de licență care își manifestă dorința de a se căsători cu actualul partener sunt cei care își doresc un număr mai mare de copii comparativ cu restul eșantionului. De asemenea, cu cât numărul de frați este mai ridicat, cu atât numărul de copii dorit este mai mare. Un aspect remarcabil este evidențiat în cazul eșantionului din România cu privire la decizia studenților de a-și întemeia o familie. Realizarea acestui deziderat este condiționată de o serie de factori de ordin pragmatic, material. Comparativ cu studenții maghiari, studenții români consideră că stabilitatea financiară individuală și cea a cuplului este o condiție esențială în decizia de a deveni părinte. Concluzia, considerăm că este relevantă pentru factorii de decizie din România, care trebuie să-și orienteze politicile sociale în sensul creării unui cadru socio-economic stabil, care să ofere tinerilor posibilitatea de a ocupa un loc de muncă adecvat posibilităților în scopul asigurării unui nivel de trai decent, care să ofere și satisfacții.

Studenții maghiari de gen masculin își doresc mai mulți copii decât studenții de gen feminin, iar numărul de frați influențează direct proporțional numărul de copii doriți, ca și în cazul eșantionului român. În schimb, mediul de rezidență, ciclul de studii universitare pe care le urmează și dorința manifestă de a legaliza sau nu relația de cuplu nu reprezintă factori de influență asupra comportamentului de tip reproductiv al studenților maghiari din zona transfrontalieră Bihor–Hajdu-Bihar.

O concluzie integratoare a analizelor întreprinse la nivelul celor două eșantioane evidențiază fenomenul de reproducere socială prin transmiterea modelelor și valorilor familiale tinerei generații. Diferențierile între cele două tipuri de societăți

sunt generate de factori culturali, istorici, sociali și educaționali specifici fiecărui context în parte. Ungaria se caracterizează, într-o măsură mai mare, prin comportamente și atitudini specifice modernității și postmodernității. Studenții din România, comparativ cu cei din Ungaria, sunt influențați în mai mare măsură de norme și valori tradiționale, conservatoare, chiar dacă anumite atitudini și comportamente prefigurează tendințe de „evadare”, de spargere a tiparelor.

Limite ale cercetării și direcții viitoare de studiu

Investigația de față prezintă anumite limite impuse de natura cercetării realizate. Având în vedere faptul că studiul a fost centrat doar pe zona transfrontalieră Bihor–Hajdu-Bihar, rezultatele obținute și concluziile desprinse nu pot fi generalizate la nivelul întregii societăți românești, respectiv maghiare. Prin urmare, concluzia potrivit căreia, la nivelul atitudinilor față de comportamentul marital și cel reproductiv, România se încadrează strict în tiparele tradiționalismului nu poate fi generalizată la nivelul întregii populații tinere.

O a doua limită a cercetării se referă la caracteristicile subiecților incluși în ambele eșantioane. Studiul a vizat doar surprinderea atitudinilor studenților aparținând zonei transfrontaliere menționate mai sus, deci a reprezentanților generației tinere. Or, la nivelul literaturii de specialitate este recunoscut faptul că atitudinile și comportamentele manifeste ale indivizilor diferă în funcție și de alte caracteristici socio-demografice, care nu au fost luate în considerare.

O a treia limită a cercetării derivă din construirea eșantioanelor și se referă la efectul de selecție a subiecților. Centru regional de renume în Ungaria – orașul Debrecen – se remarcă prin ponderea ridicată a studenților din diverse părți ale țării.

Perioada studiilor universitare este costisitoare în special pentru cei care nu sunt localnici, prin urmare un număr important al studenților din Debrecen au la bază un background familial care îi situează cel puțin în categoria clasei de mijloc. Diferențele, în special cele de natură financiară, sesizate între cele două eșantioane naționale, pot fi interpretate și din acest punct de vedere.

Viitoarele abordări ale prezentei teme de studiu pot reorienta obiectivele de cercetare. Datele obținute pot fi folosite în

scopul identificării principalilor determinanți socio-demografici și culturali ai comportamentului marital – în sensul dorinței de a menține o relație de cuplu stabilă – și ai comportamentului reproductiv al tinerilor din zona geografică luată în discuție. Conturarea unui model causal explicativ ar genera rezultate interesante. Dar, aceste aspecte pot reprezenta viitoare direcții și orientări de studiu, ele neconstituind obiective ale studiului prezent, inclusiv din rațiuni legate de spațiul limitat de publicare.

Notă

¹ Higher Education for Social Cohesion Cooperative Research and Development in a Cross-border Area, HURO/0901/2.2.2.; durata proiectului: 01. June 2011-30. November 2012; partener principal (LP): Universitatea Debrecen (CHERD-Ungaria), partener secundar 1 (PP1): Universitatea din

Oradea, partener secundar 2 (PP2): Universitatea Creștină Partium; coordonatorul științific al proiectului (LP): Prof. Dr. Kozma Tamás (CHERD-Ungaria); coordonator din partea României: conf. univ. dr. Adrian Hatos – Sociologia educației (grupurile B1, B2, B3).

Bibliografie

- Apăteanu, T. (2012) Raport privind starea învățământului din România 2011 – partea a III-a. Disponibil la <http://www.tincuta.apateanu.ro/2012/07/25/raport-privind-starea-Invatamantului-din-romania-2011-partea-a-iii-a>. Accesat în 28 ianuarie 2013.
- Ben-Porath, Y. (1975) First-Generation Effects on Second-Generation Fertility. *Demography*, 12, 397–405.
- Bourdieu, P. și Passeron, J. C. (1977) *Reproduction in Education, Society and Culture*. Londra: Sage.
- Chipea, F. și Botton, Z. (2012) *Factors Determining Academic Success in Higher Education. A Quantitative Analysis in the Cross Border Area Hajdú Bihar-Bihar*. Conferința Internațională Jean Monnet – The Frontier Worker – New Perspectives on the Labor Market in the Border Regions, Oradea, România, Octombrie 18-20.
- Chipea, F. (2011) Riscuri de exclusiune pe piața muncii din România a grupului de tineri de 15-24 de ani. *Revista de Sociologie Românească*, IX, 4, 45-67.
- Chipea, F. (2009) Abandonul școlar – dimensiuni, surse, implicații, în A. Hatos și S. Săveanu (coord.), *Educația și exclusiunea socială a adolescenților din România*, Oradea: Universității din Oradea, 93-118.
- Chipea, F. (2001) *Familia contemporană. Tendințe globale și configurații locale*. București: Expert.
- European Values Study, Research Topics – Family. Disponibil la <http://www.europeanvaluesstudy.eu/evs/research/themes/family/>. Accesat în 10 februarie 2013.
- Eurostat. Methodologies and Working Papers (2012) *Demographic outlook. National reports on the demographic developments in 2010*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eurostat. NewsRelease (2008) Population projections 2008-2060. Eurostat Press Office. Disponibil la http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-26082008-

- AP/EN/3-26082008-AP-EN.PDF. Accesat în 06 noiembrie 2012.
- Frost, J. și Darroch, J. (2000) Family Planning, în E. F. Borgatta și R. J. V. Montgomery (eds.), *Encyclopedia of Sociology*, second edition, volume 2, New York: Macmillan Reference, 952-962.
- Fukuyama, F. (2002) *Marea ruptură. Natura umană și refacerea ordinii sociale*. București: Humanitas.
- Giannakouris, K. (2010) în Eurostat. Statistics in Focus nr. 1/2010, *Population and social conditions*. Disponibil la http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-10-001/EN/KS-SF-10-001-EN.PDF. Accesat în 06 noiembrie 2012.
- Giddens, A. (2007) *Europa în epoca globală*. București: Ziu.
- Graham, A. (2007) Marriage, Sex, and Childbirth, în G. Ritzer (ed.), *Blackwell Encyclopedia of Sociology*, Malden, MA: Blackwell Publishing, 2791-2794.
- Iluț, P. (2005) *Sociopsihologia și antropologia familiei*. Iași: Polirom.
- Institutul Național de Statistică (2011) *Economia mondială în cifre*. Disponibil la <http://www.insse.ro/cms/files/publicatii/EconomiaMondiala2011.pdf>; jsessionid=2be03311f5d9dc58b14546e616f720a763ad87c217a6f788b0732cb439e86cc9.e38QbxSahyTbi0Nbbh0. Accesat în 05 noiembrie 2012.
- Knox, D. și Schacht, C. (2010) *Choices in Relationships: An Introduction to Marriage and Family*, tenth edition. Wadsworth: Cengage Learning.
- Larionescu, M., Mărginean, I. și Neagu, G. (2006) *Constituirea clasei mijlocii în România*. București: Economică.
- Maslow, A. H. (2007). *Motivație și personalitate*. București: Trei.
- Mărginean, I. (2004) *Politica socială. Studii 1990-2004*. București: Expert.
- Mihăilescu, I. (2000) *Un deceniu de tranziție. Situația copilului și a familiei în România*. București: UNICEF.
- Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului (2011) Raport privind starea învățământului preuniversitar din România. Disponibil la <http://www.edusfera.ro/wp-content/uploads/2012/08/Raport-privind-starea-Invatamantului-preuniversitar-din-Romania-%E2%80%932011.pdf>. Accesat în 27 ianuarie 2013.
- Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului (2010) Raport asupra stării sistemului național de învățământ. Disponibil la http://www.romaniacurata.ro/spaw2/uploads/files/Starea_Invatamantului_2010.pdf. Accesat în 26 ianuarie 2013.
- Morgan, D. H. J. (2007) Marriage, în G. Ritzer (ed.), *Blackwell Encyclopedia of Sociology*, Malden, MA: Blackwell Publishing, 2789-2791.
- Popescu, R. (2009) *Introducere în sociologia familiei*. Iași: Polirom.
- Popescu, R. (2010) Profilul familiei românești contemporane. *Calitatea Vieții*, XXI, 1-2, 5-28.
- Preotesi, M. (2009) Factori stimulativi/blocanți ai inovației sociale în mediul rural românesc. Studiu de caz: comuna Bughea de Sus, jud. Argeș. *Calitatea Vieții*, 1-2, 151-170.
- Rank, M. (2000) Poverty and Economic Hardship in Families, în D. H. Demo, K. R. Allen și M. A. Fine (eds.), *Handbook of Family Diversity*, New York: Oxford University Press 293-315.
- Segalen, M. (2011) *Sociologia familiei*. Iași: Polirom.
- Seltzer, J. A. (2007) Intimate Union Formation and Dissolution în G. Ritzer (ed.), *Blackwell Encyclopedia of Sociology*, Malden, MA: Blackwell Publishing, 2414-2418.
- Stănoiu, A. și Voinea, M. (1983) *Sociologia familiei*. București: Universității București.
- Steel, L. (2000) Family Size, în E. F. Borgatta și R. J. V. Montgomery (eds.), *Encyclopedia of Sociology*, second edition, volume 2, New York: Macmillan Reference, 970-981.
- Talman, I. și Babcock, G. (2000) Family Policy in Western Societies, în E. F. Borgatta și R. J. V. Montgomery (eds.), *Encyclopedia of Sociology*, second edition, volume 2, New York: Macmillan Reference, 962-969.
- Thornton, A. (1980) The Influence of First Generation Fertility and Economic Status on Second Generation Fertility. *Population and Environment*, 3, 51-72.
- Toffler, A. (1974) *Șocul viitorului*. București: Politică.
- Vlăsceanu, L. (2011) *Sociologie*. Iași: Polirom.
- Zamfir, C. și Vlăsceanu, L. (1998) *Dicționar de sociologie*. București: Babel.